

Анотації

У статті розглядаються проблеми становлення в українському гуманітарному наукознавстві “філософії спорту”, яка з екзистенційно-антропологічних світоглядних позицій розглядає “спортивне тіло” як її центральну категорію й за допомогою розкриття її змісту досягнення фізкультурно-спортивної науки включаються в загальний культурно-цивілізаційний суспільствознавчий континуум.

Ключові слова: “філософія спорту”, “спортивне тіло”, ідея, світогляд, історіософія, тілесність, фізична культура, фізичне виховання.

Михаил Ибрагимов. “Философия спорта” – новое направление в физкультурно-спортивном науковедении? В статье рассматривается проблемы становления в украинском гуманитарном науковедении “философии спорта”, которая с экзистенциально-антропологических мировоззренческих позиций рассматривает “спортивное тело” как её центральную категорию, с помощью которой достижения спортивной науки включаются в общий культурно-цивилизационный обществоведческий континуум.

Ключевые слова: “философия спорта”, “спортивное тело”, идея, мировоззрение, телесность, физическая культура, физическое воспитание,

Mihail Ibrahimov. “Sports Philosophy” – New Direction in Sport Science. The article deals with the problems of “sport philosophy” establishment in the Ukrainian humanitarian science of science, which considers the “sports body” as its central notion from the existential-anthropological worldview through which the achievements of sports science are included in the general cultural and civilizing continuum of social science

Key words: the “sports philosophy”, “sports body”, idea, worldview, physical culture, physical education.

УДК 796.01

**Володимир Файдевич,
Сергій Козіброцький**

Нормативне забезпечення фізичного виховання студентів вищих навчальних закладів України в 70-80-х роках ХХ століття

*Луцький національний технічний університет (м. Луцьк),
Волинський національний університет імені Лесі Українки (м. Луцьк)*

Постановка наукової проблеми та аналіз останніх досліджень. У фізичному вихованні широко практикуються нормативні способи кількісного визначення постановки завдань й оцінки результатів їх виконання. Терміни “норма”, “норматив” визначають певну міру (величину), прийняту за уніфікований показник того, що повинно бути досягнуте в результаті діяльності. Якщо норми відповідають можливостям студентів та умовам їх реалізації, то вони є найкращим орієнтиром на шляху до мети [1, 2, 3].

Водночас норми мають і контрольно-оціночне значення: за їх виконанням або невиконанням можна судити про те, як реалізуються поставлені завдання; про ефективність застосовуваних у фізичному вихованні засобів і методів; про те, наскільки вдалося вплинути (завдяки їх застосуванню) на динаміку фізичного розвитку й підготовленості учнів.

Враховуючи це, у теорії й практиці фізичного виховання проблема розробки адекватних нормативів завжди посідала одне з центральних місць.

У сфері фізичного виховання кількісно-нормативна постановка завдань поширюється, головним чином, на завдання з виховання фізичних якостей як основи рухових можливостей (“кондиційні” нормативи фізичної підготовленості) та нормативи, розраховані на виявлення ступеня сформованості рухових умінь і навичок (нормативи “координаційні” – спортивно-технічної підготовленості). Такий розподіл нормативів, звичайно, умовний, оскільки те, що вони виражають, фактично єдине у своїй основі.

Об’єктивно вимоги, які ставить життя до фізичної підготовленості, не є сталими, а, отже, сталими не можуть бути й конкретні характеристики фізичного статусу людини. Тому може йтися лише про динамічні норми та про диференційоване їх визначення для різних демографічних контингентів з урахуванням конкретних умов.

У радянський період нормативною базою навчальних програм виступали нормативи комплексу ГПО. Із розпадом СРСР цей комплекс перестав відповідати завданням часу. Тому постало питання про заміну комплексу ГПО новими нормативами.

У 1996 р. вийшли Державні тести й нормативи оцінки фізичної підготовленості населення України, які виконували функцію нормативної бази навчальних програм закладів освіти до 2008 р., коли були відмінені. А відтак, на сьогодні не існує нормативної бази для навчальних програм із фізичного виховання. Це зумовило актуальність і необхідність нашого дослідження.

Завдання дослідження – проаналізувати зміст та структуру нормативного забезпечення фізичного виховання студентів вищих навчальних закладів України в 70–80-х р. ХХ ст.

Виклад основного матеріалу й обґрунтування отриманих результатів дослідження. У коло нашого аналізу потрапило 10 документів нормативного забезпечення фізичного виховання студентів, які діяли з 1972 до 1989 рр. (табл. 1).

Таблиця 1

Перелік документів нормативного забезпечення фізичного виховання студентів, що діяли в Україні з 1972 до 1989 рр.

№ з/п	Документи нормативного забезпечення	Рік, автори	Примітка
1	Беседы о новом комплексе ГТО, высокие ступени*	1972	
2	Всесоюзный физкультурный комплекс “Готов к труду и обороне СССР” *	1973	Москва
3	Всесоюзный физкультурный комплекс “Готов к труду и обороне СССР” *	1974	Москва
4	Комплекс ГТО IV ступень – физическое совершенство*	1977	Москва
5	Всесоюзный физкультурный комплекс “Готов к труду и обороне СССР” *	1978	Москва
6	Всесоюзный физкультурный комплекс “Готов к труду и обороне СССР” *	1981	Москва
7	Всесоюзный физкультурный комплекс “Готов к труду и обороне СССР” *	1982	Москва
8	Готуйся до праці та оборони СРСР	1985	
9	Ступень “Физическое совершенство” (мужчины 18–39 лет)*	1987	Москва
10	Готовся к труду и обороне СССР*	1989 А. П. Волошин	Киев

* - Назви документів подано без перекладу на українську мову

У 70-ті роки збірні команди СРСР активно й успішно виступають на міжнародній спортивній арені. Звичайно, це вплинуло і на нормативне забезпечення фізичної культури. Так, особливості спортивного тренування з'являються і в комплексах ГПО.

Ці комплекси ГПО носять виражений спортивний та професійно-прикладний характер.

Всесоюзний фізкультурний комплекс ГПО залишається програмною й нормативною основою радянської системи фізичного виховання та має за мету всесторонній гармонійний розвиток, збереження на довгі роки міцного здоров'я та творчої активності, підготовки до високопродуктивної праці й захисту вітчизни.

Система роботи із комплексу ГПО в цей період, вирішуючи оздоровчі, спортивні, виховні та освітні завдання, повинна сприяти:

- 1) впровадженню фізичної культури в повсякденне життя людей;
- 2) втягненню в регулярні заняття фізичною культурою й спортом людей різного віку;
- 3) масовому розвитку спорту та вихованню спортивних талантів.

Розв'язання цих завдань здійснюється у всіх ступенях комплексу ГПО із врахуванням вікових особливостей.

Комплекс ГПО починає ґрунтується на віковому принципові, охоплюючи населення з 10 до 60 років, і складає п'ять ступенів:

- 1 ступінь – “Сміливі і спритні” – для хлопчиків та дівчаток 10–11 і 12–13 років;
- 2 ступінь – “Спортивна зміна” – для підлітків 14–15 років;
- 3 ступінь – “Сила і мужність” – для юнаків та дівчат 16–18 років;

– 4 ступінь – “Фізична досконалість” – для чоловіків 19–39 років і жінок 19–34 років, а також для студентів молодших 19 років. Завдання ступеня – досягнення високого рівня фізичного розвитку й фізичної підготовленості населення для високопродуктивної праці та виконання обов'язку із захисту Батьківщини;

– 5 ступінь – “Бадьорість і здоров'я” – для чоловіків 40–60 років та жінок 35–55 років.

Кожний ступінь складається з двох розділів: розділу вимог і розділу норм.

Розділ норм включає вправи, які визначають рівень розвитку фізичних якостей, а також вправи, які сприяють оволодінню прикладними руховими навичками (біг на швидкість і витривалість, силові вправи, стрибки у висоту й довжину, метання, лижні гонки, плавання).

Вимоги та норми комплексу ГПО починають диференціюватися всередині кожної групи. Наприклад, вимоги та норми 4 ступеня виконуються на срібний, золотий і золотий із відзнакою значки (табл. 2).

Таблиця 2

Вправи та норми комплексу ГПО 4 ступеня (1972 рік)

№ з/п	Вправи	Чоловіки 19–28 років		Жінки 19–28 років	
		срібний значок	золотий значок	срібний значок	золотий значок
1	Біг 100 м (с)	14,0	13,0	16,0	15,2
2	Крос 500 м (хв, с)	-	-	2.00	1,45
3	Крос 1000 м (хв, с)	3.20	3.10	4.30	4,10
4	Крос 3000 м (хв, с)	11.0	10.30	-	-
5	Стрибок у висоту (см)	130	145	110	120
6	Стрибок у довжину з розбігу (см)	460	500	350	380
7	Метання гранати 500 г (жін.), 700 г (чол.), м	40	47	23	27
8	Плавання 100 м (хв, с)	2.05	1.50	2.20	2.00
9	Підтягування, разів	9	13	-	-

Як видно з таблиці, нормативи й вимоги до їх виконання починають набувати рис спортивного тренування.

Так, уперше в комплексі ГПО передбачається проведення змагань із багатоборства та наводиться таблиця оцінки результатів змагань із багатоборств комплексу ГПО.

Негативним у цих комплексах, на нашу думку, є те, що з них зникла економічна основа, на якій вони повинні функціонувати. У них уже немає чітко прописаних прав та пільг для тих, хто отримав значок.

Позитивним є те, що вперше в цих комплексах піднімається проблема зниження рівня здоров'я населення та збільшення рівня захворюваності. Уперше ставляться оздоровчі завдання, які має вирішити комплекс ГПО. Хоча реальних змін у цьому напрямі не відбулося, а поставлені оздоровчі завдання залишилися декларативними.

Висновки. Таким чином, у 70-ті й 80-ті роки минулого століття діє абсолютно новий комплекс ГПО. Воєнна спрямованість у комплексах цих років усе ще залишається, зберігається професійно-прикладна спрямованість, але в той же час з'являється досить сильний нахил у сторону спортизації норм і вимог комплексу ГПО.

Перспективи подальших досліджень полягають в аналізі сучасного стану нормативного забезпечення фізичного виховання студентів.

Література

1. Канішевський С. М. Науково-методичні та організаційні основи фізичного самовдосконалення студентства / Канішевський С. М. – К. : ІЗМН, 1999. – 70 с.
2. Козіброцький С. П. Програмно-нормативні основи фізичного виховання студентів (історико-методологічний аналіз) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. наук з фіз. виховання і спорту / С. П. Козіброцький. – Л., 2002. – 16 с.
3. Сабіров О. Здоров'я студента як національно-культурна цінність в освітньому євроінтеграційному просторі / О. Сабіров // Фізичне виховання, спорт і культура здоров'я у сучасному суспільстві : зб. наук. пр. Волин. нац. ун-ту ім. Лесі Українки. – Луцьк : Волин. нац. ун-т ім. Лесі Українки, 2009. – № 2 (6). – С. 16–21.

Анотації

У статті проаналізовано зміст та структуру нормативного забезпечення фізичного виховання студентів вищих навчальних закладів України в 70–80-х роках ХХ століття.

Ключові слова: нормативні основи, студенти, фізичне виховання.

Владимир Файдевич, Сергей Козиброцкий. Нормативное обеспечение физического воспитания студентов высших учебных заведений Украины в 70–80-х годах ХХ века. В статье проанализировано содержание и структура нормативного обеспечения физического воспитания студентов высших учебных заведений Украины в 70–80-х годах ХХ века.

Ключевые слова: нормативные основы, студенты, физическое воспитание.

Vladimir Faidevich, Serhei Kozibrotskii. The Normative Support of Physical Education of Students at Ukrainian Higher Educational Institutions in 70-80s of the XX Century. In the article it was analyzed the content and the structure of the normative support of physical education of students at Ukrainian higher educational institutions in 70-80s of the XX century.

Key words: regulatory framework, students, physical education

УДК 796.01

**Ростислав Човган,
Микола Соя,
Ганна Презлята**

Підлітковий вік як найсприятливіший період соціалізації особистості засобами фізичної культури

Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника (м. Івано-Франківськ)

Постановка наукової проблеми та її значення. Демократичні перетворення й соціальні потрясіння в суспільстві зламали систему традиційного виховання, зруйнували педагогічні концептуальні позиції та методика роботи з підлітками. Стало очевидним, що нова соціальна реальність (загострення економічних, політичних і національних суперечностей) принципово змінила механізм людської взаємодії, пріоритети життєвих цінностей та ідеали, призвела до загального погіршення людських узаємин, зниження рівня як загальної, так і моральної культури. У таких умовах не можна обмежитися “косметичним” ремонтом виховання, потрібно радикально переглянути зміст та ідеї, що лежать а основі соціалізації особистості

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Аналіз літератури [2; 9; 8] показує, що особливостям підліткового віку в цілому, а також вивченню особливостей соціалізації, зокрема в умовах навчально-виховного процесу, присвячено велику кількість наукових досліджень зарубіжних і вітчизняних учених (Л. Божовіч, А. Мудрік, І. Кон, А. Капська й ін.). Значні наукові дослідження В. Т. Ареф’єва, О. Д. Дубогай, Е. С. Вільчовського, Т. Ю. Круцевич, Б. М. Шиян [1; 5; 4; 10] засвідчують високі можливості фізичної культури в соціалізації особистості.

Мета роботи – розкрити особливості підліткового віку в процесі соціалізації.

Виклад основного матеріалу й обґрунтування отриманих результатів дослідження. Головним змістом підліткового віку є перехід від дитинства до дорослості. Це спричиняє багато змін у плані формування особистості. Важливими соціально-психологічними новоутвореннями підліткового віку є особистісне самоствердження, дорослість, потреба в спілкуванні, значне збільшення контактів, перегляд установлених раніше переконань та уявлень, формування нового світогляду, засвоєння цінностей і норм підліткового середовища тощо.

Оскільки соціалізація підлітка відбувається під безпосереднім впливом його найближчого оточення, цей процес залежить від того, наскільки сформованими в ньому виступають умови, необхідні для успішного самовираження та самоствердження дитини.